"צללנו למעמקי הים עם בלוני חמצן, וחיפשנו את החילזון הנדיר"

חבורת אברכים שמחפשת חלזונות בחופי קיסריה, גוזזת צמר כבשים, מגדלת חיטים מזנים עתיקים ומבעירה אש בתוך גליל בטון: שיטת הלימוד הייחודית בכולל האברכים מתרגמת את הלימוד לחיי המעשה

חבורת האברכים התקבצה אל שדה החיטים הרחב בפאתי היישוב מיצד בשמחה של מצווה. תחת השמש הקופחת ערך ראש הכולל קניין סודר לכל אחד ואחד מהאברכים, והקנה להם חלק ביבול. לאחר הוראות קצרות התפזרו האברכים ברחבי השדה ומגל בידיהם. לקט, שכחה ופאה קוימו בהידור, כאשר פינת הפאה בשדה מסומנת שעל אחר שעל. האברכים קצרו ברינה את החיטים שזרעו בעצמם לפני כחצי שנה, הפרידו את הגרעינים בתנאי שדה אותנטיים, בררו אותם מן המוץ וטחנו בריחיים, וזכו לחוות מקרוב את הלכות השדה לפרטיהן.

לא היה זה "סתם" טיול של בין הזמנים, אלא רגע אחד מני רבים, בו השתתפו אברכי הכולל "דורשי ציון" בביתר עילית כחלק אינטגרלי מדרך הלימוד. לגבי דידם, היה זה פשוט שלב נוסף בלימוד ההלכה, ולמידת כל צדדי הסוגיה מתוך המציאות למעשה.

הרב צוויג חוזר אחורנית ונזכר בימי ההתחלה של הכולל הייחודי: "ההתחלה של הכולל הייתה במיקוד על זיכרון הלימוד. אחרי נישואי גרנו ברובע היהודי ולמדתי בכולל של קהילת 'אדרת אליהו'. שם מעודדים מאוד את השינון והחזרה על הלימוד ועוסקים רבות בעקרונות שונים לשיפור הזכירה. לאחר כמה שנים עברתי לגור בביתר עילית. העיר הצעירה הייתה כמעט שוממה וחשבתי לפתוח כולל. דיברתי עם חברים והצעתי להם לפתוח בית מדרש בסגנון דומה לכולל ברובע. התחלנו עם מסגרת שיועדה לשעות אחר הצהרים, ובמסגרת זו המשכתי לשלב שיטות שונות לזכירת הנלמד.

"טעות נפוצה היא, שאדם לומד ומבין את הדף שלמד, חושב שאם הגיע להבנה והשלים את יעדו, הוא יכול להמשיך הלאה, ולאחר תקופה פשוט יחזור שוב ויקיים את החיוב לחזור על החומר שלמד, אך לא. פעולה זאת שהוא עושה לאחר תקופה אינה נחשבת חזרה כלל, כי אם לימוד מחדש של אותו החומר, שכבר הספיק לשכוח! חזרה אמורה להיות רענון של חומר שזוכרים אותו ולא של חומר נשכח. ולכן הלימוד הראשוני כה חשוב שיחרט בזיכרונו של הלומד באופן מוחלט".

כיצד הגעת אל הפרויקטים המרתקים?

"ברוך ה', בכולל נוצרה אווירה של צימאון להעמיק בלימוד, ולדעת עוד ועוד. ולאחר שיודעים מסכת גמרא בעל פה, מרגישים מחוברים אליה ורוצים לקיים מה שכתוב בה. באותו זמן, למדנו מסכת הוריות לפני ראש השנה. ובסוגיה שמדברת על סימני ראש השנה, מוזכרים עוד סימנים שונים להצלחה בתחומים שונים. אחד הסימנים שם מדבר על זיכרון גרסת הלימוד ומדובר שם שנהגו לשנן על שפת המעיין ולגרוס את הלימוד על מנת שהלימוד לא יפסק וימשך. וכתוב עוד שעושים זאת דווקא בעשרת ימי תשובה.

"סיימנו ללמוד את המסכת הקצרה הזאת בדיוק בזמן אלול והחלטנו לרדת למעיינות הסמוכים לביתר עילית בוואדי פוכין. שם ישבו האברכים על שפת המעיין ופשוט חזרו על כל המסכת בעל פה. דבר זה הותיר רושם עצום בלבם של האברכים ונתן להם חשק גדול להמשיך כך אף למסכת הבאה שלמדנו – מסכת חולין".

הרבה יותר מאוורור

"גם בהתנסות הזו גיליתי שהעשייה בפועל גרמה לנו ללימוד הסוגיה בצורה מעמיקה הרבה יותר, וגילתה לנו פרטים שעד שמגיעים למעשה לא מבינים, לא יודעים ולא זוכרים. עד אז חשבתי שהתנסויות כאלו הן בסך הכול כלי חווייתי לאוורור", מבהיר הרב צוויג את מה שהתחדש לו במהלך הפעילויות: "ופתאום הבנתי שהן מהוות השלמה חשובה ללימוד העיוני. ההמחשה בפועל הופכת את הלימוד עצמו למפורט, מעמיק ועם זאת מובן הרבה יותר. בעקבות המסקנות החלטנו להמשיך עם פרויקטים כאלו של המחשת הסוגיות כדרך נוספת לזכירת הלימוד".

ההתנסות הבאה היתה לקראת סיום המסכת הבאה, כאשר עמדו אברכי הכולל לסיים את מסכת טהרות. "החלטנו לייצר שמן זית זך טהור למנורה", מסביר הרב צוויג. "זה היה אתגר מרתק ומורכב: קשה מאוד להפיק כמות של שמן זית ללא מגע יד אדם, ובלי שימוש בכלים שמקבלים טומאה, ללא הכנסה לבית (שמא יש בו טומאת אוהל המת) כדי שהזיתים לא יקבלו טומאה, וסחיטת הזיתים רק על ידי כתישה במקלות, וכן לאסוף רק את הטיפות הראשונות כנדרש לשמן של מנורת המקדש. כל כך הרבה פרטים הלכתיים גילינו במהלך ההתנסות, ודיונים מעמיקים בהלכות טהרה וטומאה נערכו בכולל בזכות הכנת השמן בפועל. אלו הכרעות שאולי מעולם לא נפסקו למעשה, וכעת התייעצנו עם רבנים ופוסקים כדי למצוא בדיוק את ההלכה. וגם הפעם ראיתי כי ההמחשה החיה היא חלק בלתי נפרד מהלימוד.

"למרבה השמחה, הצלחנו להפיק כחצי ליטר שמן זית טהור, וזו נחשבת לכמות יפה מאוד וחסרת תקדים בהתחשב בהגבלות ההלכתיות. (לעומת ניסיונות קודמים של ארגונים אחרים שניסו לשחזר את שמן המנורה). לקחתי את השמן לרבה של שכונת נווה יעקב הגאון הרב צבי וובר שגם משמש כאחד מראשי ועד הכשרות של שארית ישראל, והוא סמך ידיו על השמן בהתפעלות גדולה, ופסק שאכן השמן טהור וכשר למנורת המקדש לכתחילה. את השמן חילקנו לכוסיות קטנות וחילקנו אותם לקראת חנוכה לתומכי הכולל.

"כשלמדנו את מסכת מנחות הבאנו את צמח הלבונה לכולל, ושמנו אותו על גחלים. הוא כבר הפך אז לפופולרי בזכות הקורונה, אולם בטוחני שאין רבים שהתענגו על ריחו המופלא ואפילו שמו עליו את המסכות למען תתבשמנה... זו הייתה חוויה מצחיקה ומעניינת כאחד. כשהגענו לפרק 'שתי הלחם' חקרנו את תהליך ההכנה המיוחד, וקיימנו את כל השלבים, החל מהשגת קמח סולת מחיטת דורום ועד להכנת עיסה שתתפח לעובי של טפח שלם ועדיין תחשב מצה ולא חמץ.

במסגרת הכולל יצאו האברכים גם לנסיעות וטיולים שונים ומרתקים. וגם הם היו קשורים להמחשת הלימוד: "כשלמדנו בגמרא על ביתר העתיקה נסענו לראות כפר בתיר ודנו במקורות למיקום האמיתי. בבין הזמנים האחרון, לאחר שהתעמקנו בהלכות ציצית, לקחנו את האברכים למרכז הצלילה בקיסריה, וחיפשנו שם את חלזון התכלת. ירדנו למים עם בלוני חמצן וראינו חלזונות אמיתיים שמהם, ככל הנראה, הפיקו את צבע התכלת לצביעת פתילי הציציות. לפי חוקי שמירת הטבע, היה אסור לנו להוציא את החלזונות מהמים, ולכן רק לקחנו עמנו שלל של קונכיות ריקות. בנוסף להיכרות עם החילזון הייחודי, צפינו בכל תהליך הצביעה שהומחש בפנינו על ידי עמותת פתיל תכלת. הייתה זו השלמה מרתקת במיוחד להלכות שלמדנו מתוך הכתב.

מה מותר בשמיטה?

"בחצי השנה האחרונה של תשפ"א, כהכנה לקראת השמיטה, עסקנו בגידולי שדה וכרם. הלכנו לכרם קטן של גפנים וערכנו ניסויים שונים בענפי הגפן. דווקא כאשר עדיין היה מותר לטפל בכרם, בדקנו וראינו מה קורה לגפן כשזומרים אותה, אילו מלאכות משביחים אותה, מה מותר ומה יהיה אסור בשמיטה. בנוסף הלכנו גם לגינת ירק ולשדה חיטים, והעמקנו בכל נושא גידולי האדמה. כך, מתוך השטח והמציאות, ההלכות נעשות ברורות ומובנות בהרבה, וכל דרך הלימוד שלנו משתבחת ומעמיקה.

"אנחנו לא מחפשים המחשות מסוימות ולא מכוונים אליהן", מבהיר הרב צוויג. "לפי החומר שנלמד בכולל, אנו רואים אם ישנו נושא שכדאי לפרט ולהמחיש ולפי זה אנו ממחישים. ההמחשה אינה עיקר אלא הלימוד למעשה. אנו לומדים את כל חלקי התורה כסדרם, ובכל פעם אנו מחפשים המחשה חדשה שבאמת תתרום ללומדים".

